

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Malmö, den 11 och 12 oktober 2017

Inspektionens genomförande

På uppdrag av JO Cecilia Renfors genomförde föredraganden Lars Olsson, tillsammans med föredragandena Therese Persson och Simon Törnvall (protokollförare) den 11 och 12 oktober 2017 en oanmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Syd, arresten Malmö.

Inspektionen inleddes den 11 oktober med att JO:s medarbetare togs emot av arrestbefälet AA. Därefter fördes samtal med tre intagna och med några personer ur arrestpersonalen. En översiktlig granskning gjordes av omhändertagande- och arrestantblad med bilagor.

Inspektionen avslutades den 12 oktober med en sammanfattande genomgång med tf. chefen för utredningsjouren BB och gruppchefen för arresten CC.

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s uppdrag för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet hade under 2017 ett fokus på vilken löpande tillsyn av frihetsberövade som utförs i syfte att skydda deras liv och hälsa.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Opcat-inspektionen av arresten Malmö 2016

Arresten i Malmö inspekterades av JO:s Opcat-enhet den 4 och 5 oktober 2016 (dnr 5544-2016). Efter inspektionen noterade JO Cecilia Renfors att regelbunden tillsyn av gripna och anhållna som huvudregel inte ägde rum och att det saknades löpande dokumentation om deras status under vistelsen i

arresten. Hon uttalade att det därför finns goda skäl för en ordning där regelmässig tillsyn sker en gång i timmen. Sådan tillsyn bör dokumenteras, och polisen borde även säkerställa en rutin för en mer noggrann dokumentation av intagnas status.

JO uttalade vidare att det var otillfredsställande att det saknades en tjänstebeskrivning eller instruktion för sjuksköterskor som tjänstgjorde i arresten och förutsatte att Polismyndigheten undanröjde bristerna genom att införa instruktioner och säkerställa att de efterlevs. Hon uttalade att Polismyndigheten borde se till att annan personal än sjuksköterskan inte tar del av information om den enskildes hälsotillstånd utöver sådan information som är nödvändig för en god omvårdnad av den intagne. Med anledning av att rutiner för ansvaret för kvarglömda läkemedel saknades, uttalade JO att hon utgick från att Polismyndigheten utan dröjsmål såg över sina rutiner för att säkerställa att all läkemedelshantering skedde i enlighet med det regelverk som gäller för området. Hon avsåg att hålla sig underrättad om utvecklingen och fortsatt följa frågan.

JO uttalade även att hon förutsatte att arresten Malmö införde rutiner som säkerställde att polisens föreskrifter om skriftlig information till intagna efterlevdes, att åtgärder vidtogs för att se till att gripna och anhållna tillfrågades om de ville att anhöriga skulle underrättas om frihetsberövandet och att detta dokumenterades samt att Polismyndigheten vidtog åtgärder för att tillgodose både kvinnliga och manliga intagnas behov av hygien och lämpliga kläder.

Uttalande av JO Renfors med anledning av inspektionen
Protokollet innehåller avslutningsvis uttalanden av JO Renfors.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Organisation

Arresten ligger i polishuset i centrala Malmö och har 35 tillnyktringsceller och 40 anhållningsceller. Årligen tas cirka 8 000 frihetsberövade in i arresten. Vid inspektionens inledning fanns 10 intagna i arresten, varav 9 var anhållna och 1 var gripnen.

Angående bemanning och fysiska förhållanden, se protokollet från inspektionen 2016.

Uppföljningsfrågor

Tillsyn

En skriftlig instruktion för arresten i Malmö beslutades den 5 maj 2017 (Arbetsinstruktion/rutin vid Arresten-POMA [Polisområde Malmö], nedan benämnd arrestinstruktionen). I instruktionen anges bl.a. följande:

Tillsyn av intagna är högsta prioritet inom arrestavdelningen. Ingen annan arbetsuppgift får sättas före tillsynen, så att denna blir bristfällig.

Omhändertagen enligt LOB [*lagen om omhändertagande av berusade personer m.m., JO:s anmärkning*] samt intagna i övrigt som är i dåligt fysiskt och psykiskt skick, ska ha tillsyn var 15:e minut eller oftare enligt särskilt tillsynsbeslut. För övriga införda i arrest ska regelmässig tillsyn utföras en gång i timmen.

[---]

Tillsynen innebär en kontroll av den intagnes fysiska och psykiska hälsa och ska noteras på tillsynsblad vid varje tillfälle. Tillsynen ska genomföras så att det går att kontrollera att den intagne andas normalt och inte är sjuk eller medvetslös. Tillsynsbladet ska sedan bifogas omhändertagandeblad och/eller avvisiteringsblankett.

I det fall det finns beslut om ständig tillsyn ska noteringar göras på blanketten på ett sådant sätt att det efteråt kan utläsas om en eventuell eskalering av personens beteende.

Vid granskning av tillsynsblad som var bifogade arrestantblad noterades att tillsyn av gripna och anhållna görs varje timme, om inte ett beslut om mer frekvent tillsyn fattats.

Vid granskningen noterades även att anteckningarna från tillsynen oftast inte anger mer än om en intagen sover eller är vaken. På en del tillsynsblad för omhändertagna finns ibland tilläggsanteckningar, men då oftast om något ovanligt hänt, t.ex. handgemäng i arrestlokalen. Det noterades även att tillsynstillfällena vid kvartstillsyn angavs som att de alltid ägt rum på klockslagen 00, 15, 30, 45 varje timme, oavsett hur många intagna som funnits i arrestlokalen den aktuella tidpunkten. Den tillsyn varje timme som gjordes noterades också som om den ägt rum på klockslaget 00.

Det kom även fram i samtal med tf. chefen för utredningsjouren att Polismyndigheten snart kommer att inleda ett pilotprojekt för kameraövervakning av några av arrestens celler.

Hälso- och sjukvård

Enligt arrestinstruktionen ansvarar arrestbefälet för kontakter med sjuksköterska och sjuksköterskornas arbetsgivare (företaget Pelmatic).

Enligt arrestinstruktionen ska arrestbefälet snarast underrättas om en intagen begär medicin eller visar sjukdomssymptom. Om en sjuksköterska finns i arresten ska han eller hon kontaktas för konsultering eller bedömning av den intagne. I annat fall är det arrestbefälet som ska bedöma om den intagne behöver medicin eller läkarundersökas. Samtliga åtgärder beträffande mediciner och uppgivna sjukdomar ska dokumenteras på tillsynsbladet. Av arrestinstruktionen framgår att receptbelagd medicin endast får ges om den är utskriven och utställd på den intagne och i en sådan dosering som anges i recept eller på förpackning eller efter utlåtande av läkare.

Det finns även en särskild rutin för kvarlämnade receptbelagda läkemedel samt förvaring av passerkort/nycklar till sjuksköterskerummet i arresten (daterad 2017-04-10, nedan kallad läkemedelsrutinen). I denna anges bl.a. att en sjuksköterska tjänstgör i arresten varje dag ca 8.00 till 10.30 och 19.00 till 21.30 och att det finns två läkare att kontakta för rådgivning och receptförskrivning på telefon.

I läkemedelsrutinen anges vidare bl.a. att sjuksköterskan kontrollerar läkemedel och recept och att medicin delas ut först efter läkares ordination. Alla receptbelagda läkemedel ska förvaras i låsta skåp i sjuksköterskerummet om de inte är lagda i dosetter inför läkemedelsutdelning. Kvarlämnad medicin ska överlämnas eller återställas till den intagne när han eller hon lämnar arresten. Om receptförskrivning gjorts av Polismyndighetens anvisningsläkare görs en bedömning i det enskilda fallet, där hänsyn tas till om medicinen endast varit avsedd att tas under vistelsen i arresten.

I läkemedelsrutinen anges också att sjuksköterska och arrestvakt gör en inventering av receptbelagd medicin varje förmiddag för de intagna som lämnat arresten och fyller i resultatet på en blankett. Arrestbefälet ger därefter två arrestvakter uppdraget att kassera medicinen på apotek. Vem som utfört transporten noteras på blanketten som sedan tillförs den intagnes akt.

Enligt läkemedelsrutinen ansvarar arrestbefälen för utlämning, mottagande och säker förvaring av sjuksköterskas passerkort och nycklar.

I avtal mellan företaget Pelmatic och Polismyndigheten region Syd om sjuksköterskebemanning (diariefört hos Polismyndigheten 2017-03-22, A 115.903/2017/919) anges bl.a. att Polismyndigheten ska verka för en god psykosocial arbetsmiljö för sjuksköterskorna och att de inhyrda sjuksköterskorna ska följa dokumenterade rutiner och rekommendationer.

Övriga frågor

Information

I samband med samtalen med intagna noterade JO:s medarbetare att ett blad med ordningsregler och information är uppsatt innanför anhallningscellernas dörrar (Polisområde Malmö Kriminaljouren Arrestenheten, Ordningsregler för frihetsberövad, anhållen eller av annat skäl förvarstagen, daterat 2015-03-12). På bladet anges bl.a. att en frihetsberövad person har rätt till vistelse i rastgård och att duscha. Enligt arrestinstruktionen ska ordningsföreskrifterna för de intagna förmedlas så att de intagna förstår innehållet.

Vid granskning av arrestantblad noterades att det finns en rad för att signera uppgiften om att informationsblad lämnats till den frihetsberövade personen.

I samtalen med intagna framstod det som att de inte hade tagit till sig information om sina rättigheter, och de hade inte med sig Polismyndighetens informationsblad (Information till misstänkta och frihetsberövade) in i cellen.

Underrättelse till anhörig

Enligt arrestinstruktionen ska en intagen få tillfälle att underrätta närstående om var hon eller han befinner sig om inte särskilda skäl talar emot det. Åtgärden ska dokumenteras på en för ändamålet avsedd blankett. Av dokumentationen ska det framgå om underrättelsen kommit fram eller att man inte kommit i kontakt med anhörig.

Vid granskning av omhändertagandeblad för de som omhändertagits på grund av berusning noterades att det ofta var dokumenterat att en intagen tillfrågats om han eller hon vill att närstående ska underrättas om frihetsberövandet och hans eller hennes inställning till detta. På en del omhändertagandeblad hade en stämpel använts för att ange om underrättelse skett eller inte. Även vid omhändertaganden enligt 13 § polislagen var det i många fall dokumenterat att frågan om underrättelse till närstående ställts.

Vid granskning av arrestantblad för gripna och anhållna misstänkta för brott gick det inte att se om de intagna blivit tillfrågade om de vill att anhöriga ska underrättas om frihetsberövande och de intagnas inställning till detta.

Bemötande

Två av de tre intagna JO:s medarbetare samtalade med uppgav att de upplevde frustration och obehag för att de inte haft tillgång till cigaretter i arresten. En intagen berömde arrestpersonalen för omtanken han visats medan en annan intagen uppgav att han upplevde att han blivit arrogant bemött av några personer bland arrestpersonalen.

Avslutande genomgång

Vid en avslutande genomgång redogjorde JO:s medarbetare för sina iakttagelser från inspektionen. Polismyndighetens företrädare anförde bl.a. följande.

Tillsyn

Det pågår en diskussion om hur mycket arrestvakterna bör skriva vid tillsyn. Att tiderna på tillsynsbladen är exakta, dvs. att minutangivelser för tillsyn anges som 00, 15, 30 och 45, beror på att man anger tiden i förväg för att underlätta genomförandet av uppgiften. Tidsangivelsen blir då approximativ. Man skulle kunna lösa problemet om man införde ett elektroniskt dokumentationssystem för tillsyn, som CellTrack.

Ett pilotprojekt för kameraövervakning av ett mindre antal celler kommer att inledas i Polisområdena Malmö och Nordvästra Skåne (arresten Helsingborg) inom några månader. Polismyndighetens Utvecklingscentrum Öst ansvarar för projektet. Huvudanledningen till att projektet genomförs är att det förekommer att intagna blockerar fönstret/luckan i celldörren med madrassen vilket försvårar möjligheten till tillsyn. Att gå in i cellen för att utöva tillsyn blir då förenat med en högre risk på grund av det inte går att bedöma den intagnes tillstånd utifrån.

Kameraövervakningen ska inte ersätta den vanliga tillsynen utan vara ett komplement till denna.

Hälso- och sjukvård

Arrestbefälen ska se till att rutiner för hälso- och sjukvård följs genom sin dagliga kontakt med sjuksköterskorna. Sjuksköterskorna ska i sin tur informera arrestbefälen om sjukdomstillstånd som behöver uppmärksammas eller behov av utökad tillsyn.

För att respektera de intagnas integritet i hälso- och sjukvårdsfrågor försöker man se till att arrestvakter står utanför cellen när sjuksköterskan ska samtala med en intagen. I vissa fall vill emellertid inte sjuksköterskan gå in till den intagne utan att ha någon med sig. I de situationerna görs en bedömning från fall till fall. Polisen är ansvarig för sjuksköterskans säkerhet.

Sjuksköterskorna som tjänstgör i arresten har olika bakgrund, och alla är inte vana att jobba med det klientel som finns i arresten. Det har därför diskuterats om sjuksköterskorna i förebyggande syfte ska få delta som observatörer under en självskyddsutbildning.

En del sjuksköterskor har uttryckt att de är obekväma med att ta blodprov på intagna, och då tar man de intagna till sjukhus.

Information

Det finns ännu inget skriftligt informationsmaterial i arresten för de som omhändertagits på grund av berusning. Utvecklingscentrum Öst vid Polismyndighetens nationella operativa avdelning (NOA) håller på att ta fram sådana dokument, och man avvaktar dessa.

Bladet med ordningsregler som är uppsatt i anhållningsceller bör också vara uppsatt i tillnyktringsceller. Vid en stickprovskontroll av några tillnyktrings-cellor efter genomgången noterades att något motsvarande dokument inte var uppsatt i dessa celler.

Underrättelse till anhöriga

Vid frihetsberövanden med anledning av misstanke om brott ligger frågan om underrättelse till anhöriga om frihetsberövandet inom ramen för förundersökningen. En rutin behöver införas för att se till att detta görs.

När man ska dokumentera om en intagen har tillfrågats om någon närstående ska underrättas om frihetsberövandet och den intagnes inställning till detta är det bättre att skriva vad man gjort än att använda en stämpel.

Bemötande

Intagna får inte köpa cigaretter i arresten. Ofta har den intagnes advokat med sig cigaretter. Det finns möjlighet till rökning en gång om dagen i samband med vistelse på arrestens rastgård.

Protokollförare vid inspektionen var Simon Törnvall.

Justeras den

Lars Olsson

Uttalande

Jag har tagit del av protokollet, som föranleder följande uttalanden från min sida.

Tillsyn

Jag välkomnar att Polismyndigheten har infört en rutin för regelbunden tillsyn av alla intagna i arresten i Malmö sedan Opcat-inspektionen 2016. Rutinen i arresten överensstämmer därmed i huvudsak med den som gäller i majoriteten av landets polisarrester.

Jag noterar dock att anteckningarna från tillsynen ofta är bristfälliga. Den intagnes status anges ofta inte på annat sätt än att den intagne är vaken eller sover. På tillsynsbladen anges också ofta att tillsynen skett exakt var femtonde minut. Polismyndigheten har anfört att detta inte är en korrekt uppgift om när tillsynen ägt rum. Det är naturligtvis oacceptabelt att det som dokumenteras inte stämmer överens med vad som faktiskt inträffat. Jag vill därför betona att dokumentationen av tillsyn måste återge den faktiska tidpunkten när tillsyn skett. Tidsangivelsen kan ha en avgörande betydelse för att i efterhand kunna granska vad som har hänt en intagen. Jag vill därför upprepa mitt uttalande om att Polismyndigheten bör säkerställa att en rutin införs för en noggrann dokumentation av de intagnas status (se t.ex. protokollet från Opcat-inspektionen av arresten i Katrineholm den 12 november 2014, dnr 6291-2014).

Hälso- och sjukvård

Efter Opcat-inspektionen av arresten 2016 uttalade jag att det var otillfredsställande att det saknades tjänstebeskrivning eller instruktion för sjuksköterskorna som tjänstgjorde i arresten. Jag noterar att sjuksköterskornas roll och ansvar och förhållande till Polismyndigheten nu har gjorts tydligare i skriftliga rutiner och avtal. Jag välkomnar också att det finns tydliga skriftliga rutiner för hantering av receptbelagda läkemedel i arresten.

Jag noterar vad polisen uppgett om att man försöker tillgodose både den intagnes integritet och sjuksköterskans säkerhet vid t.ex. hälsosamtal. Jag har tidigare konstaterat att frihetsberövades tillgång till hälso- och sjukvård i arrester har olika lösningar inom Polismyndigheten, och uttalat att jag därför fortsatt kommer att följa frågan (se protokollet från Opcat-inspektionen av arresten i Strömstad, dnr 4102-2016).

Information om rättigheter

Alla som tas in i en arrest ska som huvudregel få skriftlig information om sina rättigheter och skyldigheter och det ska dokumenteras att informationen har lämnats till den intagne (se 1 kap. 4 § Polismyndighetens föreskrifter och allmänna råd om polisarrester, PMFS 2015:7, FAP 102-1). Det har i protokollet kommit fram att skriftlig information om rättigheter delas ut till gripna och anhållna, men inte till de som omhändertagits på grund av berusning.

Jag vill därför åter påminna om skyldigheten att informera alla intagna i arrest om deras rättigheter. Jag vill också stryka under vikten av att detta dokumenteras på ett noggrant sätt. Det är inte godtagbart att arresten i Malmö saknar rutiner som säkerställer att föreskrifterna efterlevs och jag förutsätter att detta åtgärdas snarast.

Underrättelse till närstående

Efter Opcat-inspektionen av arresten 2016 erinrade jag om de skyldigheter som gäller i fråga om underrättelse till närstående vid frihetsberövande. Det framgår av protokollet att det fortfarande finns brister i dokumentationen av underrättelse till närstående av gripna och anhållna. Jag vill framhålla att den frihetsberövade alltid ska informeras om rätten till underrättelse till närstående och att både den frihetsberövades inställning till en sådan underrättelse och om en sådan underrättelse har skett ska dokumenteras. Jag förutsätter att Polismyndigheten vidtar åtgärder för att komma till rätta med denna brist (se även protokollet från min inspektion av lokalpolisområde Malmö Norr den 14–16 november 2017, dnr 7022-2017).

I övrigt föranleder protokollet inte några uttalanden från min sida.

Cecilia Renfors

2018-03-19